

СОЦИАЛНАТА ДЕЙНОСТ НА ЦЪРКВАТА В ПЕРНИК ПРЕЗ МЕЖДУВОЕННИЯ ПЕРИОД

Петър Първанов

Грижата за миряните е една от важните дейности на православната църква. Поради тази причина в период, в който обществото изпитва затруднения, нейната роля значително нараства. Така в междувоенния период голяма част от българите разчитат на помощта на църквата. В Перник тази помощ през този период се осъществява от минната църква „Свети Иван Рилски” и Православно християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник.

Църква „Свети Иван Рилски” е построена за нуждите на мината. Започната е 1910 г., но поради войните е завършена на 1.XI.1920 г. Осветена е в деня на Свети Иван Рилски¹, чийто празник се празнува в Перник от 1903 г.² Храмът е кръстен на Рилския светец поради престоя му в пещера и обявяването му за покровител на миньорите³. Черквата е осветена от епископ Варлаам. Служещият персонал е от двама свещеници (един от минната епархия и друг - от руското общество в града, което се формира след Първата световна война, когато в селището идват 500 руснаци⁴), един дякон, петима настоятели, двама певци, прислуга и певчески хор. Целият персонал се издържа финансово от Мини - Перник, като бюджетът на храма е около 200 000 лева годишно. Самият храм е построен благодарение на тогавашния главен директор на Мини - Перник инженер Иван Симеонов⁵.

Като доброволна организация на православните християни в Перник се учредява Православно християнско братство “Свети цар Борис I”. То е основано на 15.V.1927 г. Дружеството е създадено по подобие на другите християнски братства в България. Уставът му е публикуван в “Църковен вестник”, година 28, брой 3 от 1927 г.⁶, а съществуването на братството е разгласено с писмо до Светата Софийска митрополия, като е узаконено с писмо № 4 699 от 14.VI.1927 г. на същата.⁷

Тези две църковни институции са представители на православието в Пер-

ник в периода между двете световни войни. Първата - църквата „Свети Иван Рилски”, е ведомствено учреждение и поради тази причина принадлежността ѝ към паството се определя от местоработата. Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник се явява като обединител на всички християни в града, защото освен минната черква в Перник съществува и храм “Свети Великомъченик Георги”, който по това време е градски храм, но за него няма сведения, отнасящи се до социалната му работа.

Както на всяка църковна институция, така и на църквата „Свети Иван Рилски” едно от основните ѝ задължения е да помага на нуждаещите се. Особено в случая е, че в нейната епархия влизат само хора, които са свързани по някакъв начин с мината в Перник, и така се създава едно затворено общество, което споделя християнските ценности, но в същото време е и колегиално. Поради тази причина минната черква развива социалната си дейност сред работещите в Мини - Перник. Всяка година в бюджета на храма се предвиждат помощи за крайно бедни,⁸ освен тях има и отделни средства за евентуални злополуки, които могат да се случат при работа в рудниците. Така, ако някой миньор почине или стане нетрудоспособен и не е в състояние да се грижи за семейството си, църквата поема тази грижа. В зависимост от случая, тя може да е еднократна или многократна. Минималната грижа, която храмът полага, е паричната помощ или даването на подслон, дрехи и храна. Но има и случаи, когато миряните от настоятелството, преценявайки, че дадено дете има заложби, които да се развият, поемат обучението му в специализирано училище.

Пак с грижа за миряните, храмът „Свети Иван Рилски” организира за несъстоятелните ритуали, без които православният християнин не може. Така църквата прави безплатни кръщенки, сватби и погребения, като след погребението поема и разходите по изграждането и грижата за гробовете. За тази цел се назначават специални пазачи, които да пазят гробищата.

Самият храм е включен в инфраструктурата на минното селище до Перник, което е отделно от тогавашното селище Перник. Така се създава общност, в която църквата „Свети Иван Рилски” има своето място. Тя работи съвместно с минното училище “Свети Иван Рилски”. Освен проповядването и преподаването на словото Божие сред учениците се развива и благотворителна дейност. Помагат с парични средства, предметни подаръци и църковни посещения. Същата дейност се развива и в Минната болница, работническия стол и всички рудници на Мини - Перник⁹. По този начин минната черква съпътства живота на жителите на минното селище във всяка негова сфера. Нейната социална работа обхваща всички възрастови групи в селището.

Важно място в социалната дейност на църквата „Свети Иван Рилски” заема помощта, която се оказва на бедните руснаци от квартал “Света Анна”. Въпреки че руснаците имат своя църковна община със собствен свещеник и голям четиригласен хор, явно средствата, които могат да си позволят, не са

много, тъй като настоятелството на минния храм решава да помага на руските бежанци. Те редовно са посещавани в жилищата им и им се подаряват икони. Дава им се разрешение да провеждат службите си в сградата на храма. Дори някои от руските граждани се назначават на работа към църквата. От своя страна руснаците се отблагодаряват, като предоставят хора си за нуждите на храма.

Другата институция, която е свързана с църквата и развива социална дейност в града, е Православно християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник. Братството е създадено, за да помага на православните християни¹⁰. Тази му функция е отразена в устава му. Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник развива дейността си на местно, държавно и между-държавно равнище.

Като православна институция то обединява християните от двете селища в Перник. Без значение към коя епархия принадлежи мирянинът, православно братство се задължава да раздава помощи срещу писмено заявление. Отпускането на помощи не е основната социална дейност, която Православното християнско братство в Перник осъществява. То си поставя като основна цел да повдигне православия дух на учениците и да ги възпитава религиозно, православно и национално и поради тази причина работи в тясна връзка с учителството в Перник¹¹. Така християнското братство в Перник спомага за обучението на децата от селището. Тази дейност постепенно се доразвива и за нуждите ѝ се образува братска библиотека, като започват да се разпространяват и издават книги с религиозно и просветно съдържание¹². По този начин пернишките деца получават лесен и бърз достъп до книги, иначе недостъпни за тях.

Братството развива своята социална дейност и извън границите на Пернишко. То членува в Съюза за закрила на децата и в Съюз “Обществена подкрепа”¹³ и взема участие в техните инициативи. Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник си сътрудничи и с всички православни християнски братства от страната¹⁴. С тези си дейности пернишките православни християни вземат участие в социални инициативи на територията на страната, както и извън нея.

Особено тесни връзки православно братство в Перник поддържа с християнските братства от Македония и Западните покрайнини¹⁵. То им отпуска различен вид помощи, които да се разпределят между тамошните миряни. Много от членовете на християнските братства в Македония и Западните покрайнини посещават Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник. Разноските по тези посещения се поемат от перничани, които смятат, че по този начин помагат на българите извън границите на страната да се докоснат до родината си.

Както е видно от казаното дотук, социалната дейност на Църквата в Перник се осъществява от храма „Свети Иван Рилски” и Православното християн-

ско братство “Свети цар Борис I” – Перник. Църквата „Свети Иван Рилски” е минна и поради тази причина осъществява социалната си дейност към Мини - Перник. Тя ограничава своята социална дейност само в рамките на миряните, свързани с мината. Единствено изключение е руската общност в Перник, на която се помага от минния православен храм. Социалната дейност на църквата „Свети Иван Рилски” се изразява в издръжка на нуждаещите се миряни, подпомагането им, извършване на безплатни православни обреди и по-малко се набляга на обучението на децата, макар че и тази дейност не е пренебрегната. С обучението на пернишките деца се занимава повече Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник. Друга разлика от минния храм в социалната дейност на православното братство е това, че то не се ограничава само в рамките на Пернишко, а участва в инициативи на организации като Съюза за закрила на децата и Съюз “Обществена подкрепа”, а също така си съдейства и с други православни братства в страната и чужбина. Така социалната дейност на пернишкото православно братство има широко поле за изява.

С дейността на църквата „Свети Иван Рилски” и Православното християнско братство “Свети цар Борис I” – Перник в междувоенния период църквата осъществява в Перник една от най-важните си дейности, а именно грижата за миряните си.

Бележки:

¹ Евангелие в църквата “Свети Иван Рилски”.

² ДА – Перник, Ф. 125К., Историческа справка.

³ Евангелие в църквата “Свети Иван Рилски”.

⁴ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 7, л. 15.

⁵ Църковен вестник, бр. 18, год. ХСП, 3.V.1991 г.; 50 години Мини - Перник.

⁶ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 1, л. 1.

⁷ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 2, л. 1-6.

⁸ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 8, л. 5-7.

⁹ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 7, л. 11.

¹⁰ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 9, л. 1.

¹¹ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 2, л. 48.

¹² ДА – Перник, Ф. 62К, оп. 1, а. е. 15, л. 66.

¹³ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 1, л. 6.

¹⁴ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 2, л. 6.

¹⁵ ДА – Перник, Ф. 125К, оп. 1, а. е. 2, л. 24.